

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 40

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 40. — Рівне: РДГУ, 2008. — 176 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем виховання і розвитку особистості в контексті реалізації ідей А.С. Макаренка на сучасному етапі реформування освіти, а також з теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 10.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

філософів античності і середніх віків.

Отже, іноземні мови в XVIII-XIX столітті в Росії та Україні виконували дуже важливі суспільні функції, такі як просвітницька функція, загальноосвітня і пізнавальна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В.І., Махінов В.М. /Науковий часопис НПП ім. Драгоманова. З історії іншомовної освіти в Україні. /Іншомовна освіта: теорія і методологія. Теорія і практика навчання та виховання/.Серія 17. Випуск 4. - С.3-9.
2. Верицагин Е.М., Костомаров В. Г. Язык и культура. - М., 1980.
3. Китайгородская Г.А. Размышления об образовании вообще и обучении иностранным языкам в частности/. Педагогическое образование. Серия 20. - №2. - 2004. - С. 14-25.
4. Кнебель М.О. Поезия педагогика. - М., 1984. - С.28-41.
5. Ломоносов М.В. Из Российской грамматики/. Избранные произведения. В 2т. Т.2. История . Филология. Поэзия. - М., Наука, 1986.
6. Никитин А.А. Основы дидактики специализированного образования. - Новосибирск, 2001. - С.35-42.
7. Павловская А.В. "Итак, писала по французски..." Место и роль иностранных языков в системе Российского образования // Вестник московского университета. Серия 20. Пед. образование. - 2004. - №1. - С. 97-112.
8. Поповский Н.Н. Речь, говоренная в начале философских лекций/ Жажда познания. Век XVIII: Советов Н. Вознося славу/...Век просвещения: документы, мемуары, литературные памятники / Сост. Орлова А.И., Смирнова Ю.М. - М.: Мол. Гвардия, 1986. (История Отечества в романах, повестях, документах). - С. 41-59.

Резюме. В статье рассматриваются проблемы организации процесса обучения иностранных языков на территории России и Украины в XVIII – XIX веке. Определяются главные тенденции, формы и методы обучения иностранных языков, как "русский" или "славянский" феномен. Также анализируются некоторые учебники и учебные программы по иностранным языкам тех времен.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, подход, программа обучения, „руський феномен”, „славянський феномен”.

The summary. The article deals with the problems of foreign languages' instruction process on the Russian and Ukrainian lands in XVIII – XIX centuries. The main tendencies, forms and methods of foreign languages' instruction as "Russian" or "Slavonic" phenomenon are defined. Also some textbooks, manuals and curriculum of that period on language instruction are analyzed.

Keywords: foreign languages instruction, approach, curriculum, "Russian" phenomenon, "Slavonic" phenomenon.

Одержано редакцією 05.02.2008.

УДК: 808.5 (38+37)

Л.П. ПЕТРУК

МІСЦЕ ТА РОЛЬ РИТОРИКИ У ФОРМУВАННІ МИСЛЕННЕВО-МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Резюме. Класична древня наука риторика, яка становить фундамент професіоналізму вчителя, юриста, політика, дипломата, менеджера посідає важливе місце у формуванні мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю.

Ключові слова: риторика, риторична особистість, ораторське мистецтво, мисленнєво-мовленнєва культура, комунікативна культура, фахівці гуманітарного профілю.

Постановка проблеми: Процеси демократизації суспільного життя та гуманізації освітньої системи України посилюють інтерес до призабутої за тоталітарних часів древньої класичної науки риторики, завданням якої є формування особистості риторичного типу, яка володіє мистецтвом яскравого самостійного мислення, переконуючого мовлення, комунікативною культурою у різних сферах суспільного життя: політичній, судовій, академічній, діловій тощо. Наука, яка вчила всіх цих речей зникла понад 75 років тому, а з педагогічних, юридичних інститутів та університетів була витіснена ще раніше, тому Україна, як і інші держави СНД, втратила свої кваліфіковані кадри, які володіли риторикою в системі освіти та розробляли її як науку на рівні світових вимог. Сучасний етап у відродженні риторики покликаний вирішити ряд зазначених проблем і отримав філософсько-дидактичне спрямування, яке передбачає формування риторичної особистості, бо як стверджують дослідники: "... риторика первісно розгорталась не лише як філософія, а і як педагогічна наука" [4, 16], про що свідчать праці давніх риторів, зокрема Сократа, Аристотеля, Квінтіліана та інших. Учитель в античні часи стояв поруч із оратором, філософом, поетом, віщуном, царем, був провісником правди, служив істині, добру, красі. Педагогічна риторика античності концептуальною основою мала ідею істини, як плоду навчання. Процес навчання мав яскраво виражений наслідувальний характер: учень був послідовником учителя у культурі думання, ораторському мистецтві, культурі спілкування, охоче наслідував його спосіб життя, часто спартанський аскетичний. Учитель у ті часи мав авторитет духовного поводиря, просвітителя і обов'язково володів мистецтвом красномовства, яке тоді порівнювали з божественним даром. Однак з розвитком цивілізації, науково-технічної революції, поширення нових джерел знань громадський авторитет учителя

втрачає високе місце на постаменті суспільного життя, перетворюючись у простого передавача знань.

Концепція дослідження: Концептуальні основи виховання риторичної особистості були закладені ще в часи античності такими видатними філософами-ораторами як: Сократом, Платоном, Аристотелем, Цицероном, Квінтіліаном. Відповідно ними і був сформульований ораторський ідеал, в основу якого покладено такі провідні риси як: культ гарного слова, інтелект, мудрість, поміркованість, моральність та громадянська мужність оратора. Під поняттям «ритор-оратор» в ті часи розуміли учителя практичного красномовства, кваліфікація якого дозволяла йому успішно навчати мистецтву красномовства у школах риторики.

Своєрідне трактування дана проблема отримала у вітчизняній психолого-педагогічній науці такими відомими вченими як: Л.С. Виготським, С.Л. Рубінштейном, О.М. Леонтьєвим, К.С. Станіславським. У 20-30-х роках ХХ століття українські та інші педагоги-вчені розвивали ідею максимально ефективної виконавської ораторської діяльності педагогів з метою розв'язання педагогічних завдань. Педагоги-теоретики В.О.Голубцов, М.А. Рибнікова поєднали словесну і педагогічну діяльність з ухилом у розумінні мистецтва живого слова як педагогічного інструменту навчання. Н.К. Крупська, К.В. Луначарський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський розширили цей взаємозв'язок на рівні ієрархії: мистецтво слова - виховання творчої особистості, що відповідає сучасним поглядам дослідників на виховання риторичної особистості педагогічних та гуманітарних кадрів України, про що йдеться, зокрема, у дослідженнях професора А.И. Капської, О.А.Юніної, Г.М. Сагач та інших. Як бачимо, відновлення класичної риторики у сучасних умовах має педагогічне спрямування і базується на розвитку розумової активності людини, активізації її самостійного діалектичного і практичного мислення, формуванні навиків комунікативної діяльності.

Гіпотеза дослідження: базується на припущенні думки про те, що мотиви, інтереси та здібності студентів до оволодіння культурою мислення та культурою мовлення динамічно змінюються, оптимізуються при якісному вивченні курсу «Риторика» у вищих навчальних закладах.

Завдання дослідження: полягає в обґрунтуванні необхідності і важливості вивчення у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю древньої класичної науки риторики, метою якої є формування особистості з високим рівнем розвитку мисленнєвої, мовленнєвої та комунікативної культури.

Система вищої освіти є однією з основних форм соціалізації особистості, бо саме у вузі процес соціалізації набуває більш яскравого визначення, завдяки включенню студентів у різноманітні види соціальних стосунків. Вища школа покликана закріпити у поколіннях об'єктивний досвід людства і формувати риси майбутнього громадянина. Вирішити це стратегічне завдання закладам вищої освіти допоможе сьогодні така важлива інтегрована наука як риторика, яка налічує 2,5 тис. років своєї писемної історії, виникнувши у часи рабовласництва у Стародавній Греції і Римі і своїм єдиним призначенням мала вплив на розум і волю громадян засобами живого слова. Однак з часом риторика розвинулась у багатоаспектну і багатогалузеву науку, яка зродила з свого лона гроно інших наук, таких як: логіка, філософія, граматики, поезика, етика і естетика. Сьогодні риторика становить фундамент професіоналізму майбутнього вчителя, юриста, політика, дипломата, менеджера та багатьох інших гуманітарних фахівців України. Предметом її вивчення є «закони про управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю людини, тобто закони, які визначають ефективність цієї діяльності». [8, 53-54], – зазначає професор риторики Сагач М.Г. Риторика – це наука лінгвістична, тобто мовознавча, яка базується перш за все на знанні мови, яка підносить людину над світом природи, виділяє її як інтелектуалізований феномен, який здатний пізнавати, освоювати і творити світ. Саме мова дає людині можливість реалізувати себе як духовну особистість, ідентифікувати з власним я, колективом, суспільством, нацією.

Риторика – це наука текстотворча, в центрі якої – закони мислення і мовлення, механізми продукування тексту усного і письмового. З найдавніших часів риторику вважали як науку про розумне і прекрасне. Про що М.Ф. Кошанський у 19 ст. писав: "Мета загальної риторики полягає у тому, щоб розкриваючи джерела винайдення думки, розкрити всі здатності розуму, щоб показуючи нормальне розташування думок, дати Розумові і Моральному почуттю відповідне спрямування, - щоб навчити виражати тендітне, збудити, посилити в душах учнів живу любов до всього благородного, великого і прекрасного"[6, 3].

Традиційно риторику сприймають як науку про красномовство. Однак у сучасному мовознавстві з'явилося поняття «дискурсивна» риторика, тобто риторика дискурсу, як щоденного мовного спілкування у соціумі. Сучасна риторика виходить далеко за межі публіцистичних промов і має широке застосування у найрізноманітніших ситуаціях мовного спілкування, що дає їй перспективу широкого застосування у нинішньому українському суспільстві. Мова – це не просто засіб спілкування, мова – це дар розуму і серця, яким треба користуватися майстерно. Залежно від того, що говорити і кому, риторика відповідає на питання як говорити, для чого і де.

Риторика є праматір'ю багатьох благородних наук, а саме: логіки, філософії, граматики, поезики, етики, естетики, однак найбільше вона пов'язана із логікою. Ці науки єднає не тільки спільний генезис (логос), а й те, що основою кожної є мислення. Тільки в логіці йдеться про логічні закони мислення, а в риториці про вербальне мислення; у логіці панує теорія факту, а в риториці – аргументи переконання.

Головним завданням, яке покликана вирішувати риторика у сучасних вищих навчальних закладах є виховання гармонійно розвиненої особистості студента, а без інтелектуально-естетичного впливу мови це завдання вирішити не можливо. Якщо сформулювати ще конкретніше, то риторика бачить своє завдання у формуванні мовної особистості, а на її базі – особистості риторичного типу, основу якої складають такі компоненти як: культура мислення, культура мовлення, техніка мовлення, культура спілкування з аудиторією.

Відзначимо, що поняття «культура» у цьому контексті вживається і розглядається як міра розвитку людини у перерахованих галузях. Культура мислення у риторичі перш за все базується на знанні та вмілому застосуванні основного базового закону риторики – концептуального, який формує і розвиває у людини вміння всебічно аналізувати предмет дослідження і вибудовувати систему знань про нього. Дотримання цього закону означає, що усім етапам підготовчої роботи до виступу мають передувати задум, ідея і створення концепції для реалізації цієї ідеї. Якщо людина дотримується цього закону, то він привчає її до організованого мислення, спрямовує її до мети обміркованою дорогою, забезпечує від необдуманих вчинків. Людина привчається мислити не розсіяно, а концептуально, тобто зібрано і зосереджено в одному напрямку. Вироблення концепції є дуже важливим етапом і потребує послідовності таких дій як:

1. Обрання предмета розмови і вироблення свого бачення;
2. Формулювання проблеми або виділення окремих важливих питань;
3. Вивчення стану проблеми в науковій, суспільно-політичній, фаховій чи художній літературі, ознайомлення з чужим досвідом;
4. Критичне осмислення власних напрацювань з обраної проблеми і науково-літературних відомостей про неї. В результаті відбувається осмислення і переосмислення свого і чужого досвіду, свій досвід збагачується чужим, обираються вихідні і методологічні позиції, формуються теоретичні або загальні положення змісту, концепти. Це означає, що концепція виступу є. Вона може бути побудована на законах формальної чи законах діалектичної логіки, але з відповідною доцільністю і поясненнями.

Наступним етапом у підготовці промови є текстотворення, тобто надання думкам дієво-словесної форми. У риторичі це називається елокутивною роботою. Такої форми власного мовлення можна досягти знаючи комунікативні функції мови та працюючи над культурою власного мовлення. Культура мовлення зростає по висхідній лінії: від орфографічно-пунктуаційної грамотності до стилістичної виразності і художньої майстерності. Основними ознаками комунікативного мовлення є його правильність, логічність, доцільність, точність, виразність, ясність, естетичність. Першою умовою логічності мовлення є логічність мислення, логічність міркувань як етапів розгортання думки. Вміння дисциплінувати своє мислення, міркувати послідовно, спиратися на попередні етапи думання, розвивати наступні, шукати джерела і причини явищ, висувати положення (тези), давати обґрунтування і пояснення фактам, вмотивувати висновки — все це необхідні умови логічності мовлення, про які йшлося вище, а отже, і високої його культури, адже без культури думання не може бути культури мовлення. Видатний український письменник Олесь Гончар писав: «Убога стилістика найчастіше є породженням убогої думки».

Умовою ефективної реалізації мовної комунікації є встановлення контакту промовця і аудиторії, тобто інтелектуального й емоційно-вольового взаєморозуміння. Контакт може налагодитися сам собою, якщо інтереси промовця з аудиторією гармонічно поєднуються. В інших же випадках від оратора вимагаються додаткові зусилля, які пов'язані з чітким керівництвом власною поведінкою, корекцією підготовленого матеріалу до виступу та керівництвом поведінкою аудиторії.

У Рівненському державному гуманітарному університеті курс «Риторика» вивчається студентами спеціальності «Політологія» та спеціальності «Педагогіка та методика середньої освіти. «Історія» з 2002-2003 навчального року. Зміст програми з риторики передбачає таку структуру:

1.) історія риторики; 2.) наукові основи риторики; 3.) практична риторика. Програмний матеріал з риторики по етапах розподілений за принципом цілісності та концентричності, що передбачає нарощування, поглиблення, розширення знань та умінь у загальній системі розвиваючої освіти гуманітарного спрямування. Незначний досвід з вивчення курсу «Риторика» на зазначених спеціальностях дає підставу стверджувати, що лише 10% студентів виявили хороший рівень володіння усним словом. Власні спостереження показали, що студенти потребують серйозної ораторської підготовки, бо не завжди володіють умінням вести демократичну дискусію, полеміку; у спілкуванні часто інтровертні, не комфортно почувають себе тоді, коли треба аргументовано відстояти свою думку, особливо у нестандартних ситуаціях; часто уникають публічних виступів, бо у них слабо розвинені навички та уміння спонтанного імпровізованого монологічного мовлення.

Зміст роботи викладача з даної дисципліни в кінцевому результаті зводиться до того, щоб навчити студентів:

- 1 вести розгорнутий монолог (лекцію, тощо з фахової проблематики);
- 2 вести ефективну конструктивну бесіду на будь-яку тему;
- 3 володіти полемічним мистецтвом (диспут, полеміка, дискусія);
- 4 володіти етикою оратора;
- 5 виробити індивідуальний ораторський стиль.

Значну роль у формуванні перерахованих умінь студентів мають застосування на практично-семінарських заняттях з риторики таких активних методів та форм роботи як: рольові та ділові ігри, розв'язання ситуативних завдань, творчі конкурси, мікрОВиступи на задану тему, виступи-імпровізації, риторичний аналіз та оцінювання промов своїх колег, метод тестування, «круглі столи», диспути та інше.

Вцілому, система підготовки риторичної особистості гуманітарного профілю передбачає такі етапи як:

1. Засвоєння студентами основних вимог до ораторської творчості через визначення її місця у професійній діяльності;
2. Формування необхідних практичних умінь з метою виголошення промов різного жанру, виду і

спрямування з використанням елементів педагогічної майстерності;

3. Виявлення у собі умінь автодидактизму та саморефлексії.

Варто зазначити, що мотиви, інтереси та здібності студентів до оволодіння ораторським мистецтвом, мисленнево-мовленневою культурою динамічно змінюється, оптимізуються при паралельному вивченні дисциплін психолого-педагогічного спрямування, стилістики та культури мовлення, виразного читання, методики викладання фахових дисциплін та інших. Набуті ораторські навички та вміння молоді люди можуть у майбутньому застосувати у таких сферах як: навчально-пізнавальній, професійно-педагогічній, громадсько-політичній, культурно-просвітницькій.

Нажаль, вивчення курсу «Риторика» в РДГУ здійснюється не на всіх педагогічних спеціальностях. Певною мірою цю прогалину заповнюють дисципліни психолог-педагогічного циклу, хоча введення цієї дисципліни до навчального плану підготовки спеціалістів педагогічного профілю було б доцільним і цілком оправданим, що в свою чергу створило б більш сприятливий ґрунт для особистісного розвитку, полегшуючи соціалізацію молодого фахівця в умовах формування ринкових відносин.

Висновки. Риторика, яка переймається проблемами впливу мислення та мовлення на свідомість та буття людини, має по праву стати важливим інструментом гармонізації людських стосунків і людського життя вцілому. Вивчення цієї древньої гуманітарної науки у вищих навчальних закладах сприятиме якісній підготовці фахівців з високим рівнем мисленневої, мовленневої та комунікативної культури у різних сферах людської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров Н.Д. Риторика. – М., 1992. – 583с.
2. Античная риторика. – М., 1978. – 355с.
3. Знаменитые греки и римляни. – СПб, 1993. – 487с.
4. Иванов И.Ф. Искусство диалога или беседы о риторике. – Пермь, 1992. – 234с.
5. Капська А., Сагач Г. З історії розвитку мистецтва красномовства // Педагогіка і психологія. – 1995. - №2. – 252с.
6. Кошанский М.Ф. Общая риторика. – СПб, 1836.
7. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика. Навч. посіб. – К., 2003. – 311с.
8. Сагач Г.М. Золотослів. – К., 1998. – Ч.1 – 285с.
9. Сагач Г., Юніна О. Загальна риторика. – К., 1992.

Резюме. *Классическая древняя наука риторика, которая составляет фундамент профессионализма учителя, юриста, политика, дипломата, менеджера занимает важное место в формировании культуры мышления, речевой и коммуникативной культуры специалистов гуманитарного профиля.*

Ключевые слова: *риторика, риторическая личность, ораторское искусство, красноречие, культура мышления, культура речи, коммуникативная культура, специалисты гуманитарного профиля.*

The summary. *Rhetoric which is penetrated by the problems of influencing of thought and broadcasting on consciousness and life of man has to become the important instrument of harmonization of human relations and human life at all. The study of this ancient humanitarian science in higher educational establishments will be instrumental in high-quality preparation of specialists with the high level of thoughts, way of speaking and communicative culture in the different spheres of human activity.*

Keywords: *rhetoric, rhetorical personality, oratorical art, eloquence, culture of thought, culture of speech, communicative culture, specialists of humanitarian type.*

Одержано редакцією 22.03.2008.

УДК: 37. 036: 378. 011. 31

В.П. ВИНАР

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. *У статті розглядаються психолого-педагогічні основи формування творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи. Творчий потенціал вчителя є необхідною умовою його професійного розвитку, інформаційної культури, креативного мислення, а це в свою чергу є основним пріоритетом у вирішенні головного завдання – формування всебічно розвиненої особистості.*

Ключові слова: *творче мислення, творчий потенціал, початкова школа.*

У нашій країні інтенсивно здійснюється перебудова вищої та середньої освіти. У Концепції національного виховання, Концепції педагогічної освіти, законодавчих і нормативних актах про освіту в Україні та інших документах зазначається провідна роль учителя у розв'язанні проблеми реформування освіти. Підготовці вчителя приділяється значна увага в педагогічних вищих навчальних закладах, особливо це стосується вчителя початкової ланки шкільного навчання, оскільки від якості знань і умінь, сформованих у початковій школі, залежить ефективність роботи загальноосвітньої та професійної школи. Гуманізм та демократизація Українського суспільства, динамізм, притаманний сучасній цивілізації, стрімка зміна пріоритетів, технологій освіти та виховання у всьому світі зумовлює зростання ролі вчителя та його творчих

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ	4
<i>Малафійк І.В.</i> Антон Семенович Макаренко і педагогічне мислення.	7
<i>Пашко Л.Ф.</i> Педагогічне мислення сучасного вчителя в контексті філософського світогляду А.С. Макаренка.	9
<i>Фролов А.А.</i> Социально-педагогическое мышление А.С.Макаренко: базовые понятия педагогики, их структура.	12
<i>Семенюк-Іванюк Л.Ю.</i> Ідеї розвитку педагогічної логіки А.С. Макаренка в умовах сучасних педагогічних інтерпретацій.	14
<i>Терешко Л.В.</i> Проблема соціально-педагогічної технології у педагогічній спадщині А.С.Макаренка.	19
<i>Нечипорук Л.І.</i> Ідеї синтетичної педагогіки А. С. Макаренка в контексті ноосферної освіти.	21
<i>Колесніков С.А.</i> Спільна робота сім'ї та школи з формування музичної культури молодших школярів у світлі педагогічної концепції А.С. Макаренка.	24
<i>Симоненко Л.І.</i> Соціальний захист дітей та молоді в аспекті теоретико-методичної спадщини А.С. Макаренка.	27
<i>Малафійк І.В.</i> Розвиток знання - провідна ідея сучасної дидактики.	29
<i>Колос Ю.З.</i> Педагогічне мислення викладача вищої школи в контексті формування інформаційно-технологічної компетентності студентів.	39
<i>Тимошук Л.В.</i> Формування досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу у педагогічній спадщині А.С. Макаренка.	41
<i>Илалтдинова Е.Ю.</i> Официальная педагогика и общественно-педагогическая инициатива как факторы развития педагогической теории (постановка проблемы).	44
<i>Яковенко К.Ю.</i> Формування педагогічного мислення майбутніх соціальних педагогів у процесі вирішення педагогічних ситуацій у роботі з обдарованими учнями у загальноосвітніх навчально-виховних закладах.	46
<i>Крат І.В.</i> Школа і освіта на Волині напередодні створення Едукаційної комісії (1773 р.).	47
<i>Джеджерера О.В.</i> Громадські об'єднання як засіб творчої активізації студентів.	51
<i>Джеджерера К.В.</i> Комунікативний потенціал громадських студентських об'єднань.	55
<i>Останчук М. В.</i> Цілісне мислення при розвивальному навчанні.	60
<i>Єфремов С.В.</i> Інтеграція у змісті професійно спрямованої науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ століття.	65
<i>Оксенюк О.В.</i> Формування національних цінностей в учнів у контексті сучасного педагогічного мислення.	69
<i>Борисюк Л.Р.</i> Наукові принципи роботи педагога з обдарованими дітьми.	72
<i>Шокало А.В.</i> Практичний досвід формування сучасної мовної освіти у Франції.	75
<i>Галатюк Ю.М.</i> Теоретичні й методичні аспекти формування інтелектуальних умінь у контексті навчально-пізнавальної діяльності.	78
<i>Онопрієнко О. В.</i> Проектна діяльність як інтегративна модель навчальної діяльності молодших школярів.	84
<i>Щербаківа К.Й., Зайцева Л.І.</i> Сучасні підходи до навчання старших дошкільників розв'язання арифметичних задач.	87
<i>Юринець О.</i> Формування педагогічної відповідальності студентів коледжу.	90
<i>Пелех Ю.В.</i> Формування ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності.	94
<i>Тадєєва М.І.</i> Історико – педагогічний досвід становлення іншомовної освіти в Росії та Україні (XVIII – XIX століття).	97
<i>Петрук Л.П.</i> Місце та роль риторики у формуванні мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю.	100
<i>Винар В.П.</i> Формування творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи як передумова розвитку творчого потенціалу особистості.	103
<i>Свіриць К.О.</i> Формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до школи у контексті сучасного педагогічного мислення.	105
<i>Тадєєв П.О.</i> Різні підходи до поняття «обдарованість» в психолого-педагогічній науці США.	109
<i>Бордюк М.А.</i> Парадигма вивчення природознавства студентами гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів в умовах нового інформаційного простору.	113
<i>Яницур М.С., Єзерська Н.Р., Зброжек Д.Г.</i> Підготовленість майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.	115
<i>Цимбалару А.Д.</i> Семантика понятійного апарату проблеми педагогічного проектування.	121
<i>Дичківська І.М.</i> Інноваційна педагогічна діяльність як чинник розвитку освітніх систем.	127

Косарева О.І. Роль стилів сімейного виховання у виникненні конфліктної поведінки в дошкільному віці.	132
Щербакова Н.М. До вивчення особливостей пізнавальної самостійності учнів 7-9 класів.	136
Забута Т.В. Дитяче самоврядування в педагогічній теорії та практиці: ретроспективний огляд.	140
Мельничук Л.В. Соціальний розвиток молодших школярів у світлі педагогічного досвіду А.С. Макаренка.	147
Трофимчук О.І. Етнопедагогічні основи у вихованні музикантів-інструменталістів.	150
Михайлова Л.І. Проблема моральної свідомості у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського.	153
Примак О.П. Формування в учнів початкової школи уміння вчитися в процесі вивчення табличних випадків арифметичних дій.	157
Марко В.Ю. Поняття духовності сучасного вчителя.	163
Фарина Н.П. Виховання студентської молоді в контексті творчого шляху Володимира Івасюка.	166
Тепла М.Й. Психолого-педагогічні особливості спілкування та спільної діяльності дошкільника з дорослими та однолітками.	168
Відомості про авторів.	172

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 40

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Малафійк І.В.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.09.2008 р. Підписано до друку 31.10.2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 26,2. Обл. вид. арк. 26,7. Замовлення № 69/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах
освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського
державного гуманітарного університету. Випуск 40.— Рівне: РДГУ, 2008.
— 176 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 10.

Збірник наукових праць містить статті з проблем виховання і розвитку особистості в контексті реалізації ідей А.С. Макаренка на сучасному етапі реформування освіти, а також з теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20